

Tieslietu ministrija

DZIMTSARAKSTU DEPARTAMENTS

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67830681, 67830690; e-pasts: dzimts.dep@tm.gov.lv

Rīgā

13.05.2024. Nr. 16.1-4/1449

Uz 24.04.2024. Nr. 1-10/24/955

Ķekavas novada bāriņtiesai

Informācijai:

Ķekavas novada Dzimtsarakstu nodaļai

Bērnu aizsardzības centram

Tiesībsargam

Par paternitātes atzīšanu

Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamentā (turpmāk – Departaments) 2024. gada 24. aprīlī no Ķekavas novada bāriņtiesas tika saņemta 2024. gada 24. aprīļa vēstule Nr. 1-10/24/955 (turpmāk – vēstule), kurā lūgts sniegt viedokli un ieteikumus par paternitātes atzīšanu bērnam ārpusstiesas kārtībā, ja bērna mātei atņemtas aizgādības tiesības. Papildus lūgts precizēt tiesību aktu normu uzskaitījumu, kas liedz iespēju bērna mātei, kurai ir pārtrauktas (nevis atņemtas) bērna aizgādības tiesības, vai bērna likumiskajam pārstāvim (aizbildnim) dzimtsarakstu nodaļā iesniegt paternitātes atzīšanas iesniegumu.

Ķekavas novada bāriņtiesas vēstulē aprakstīta situācija, kurā norādīts, ka bērna mātei ir atņemtas aizgādības tiesības pār bērnu, secīgi bērnam iecelts aizbildnis – vecmāmiņa. Bērna dzimšanas reģistra ierakstā ziņas par tēvu nav norādītas. Papildus norādīts, ka bērna tēvs vēlas atzīt paternitāti, un bērna aizbildne, kā arī bērna māte, kurai atņemtas aizgādības tiesības, piekrīt paternitātes atzīšanai.

Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 11. panta otrajā daļā noteikts, ka Tieslietu ministrija uzrauga normatīvo aktu ievērošanu civilstāvokļa aktu reģistrācijā, kā arī metodiski vada dzimtsarakstu nodaļas. Atbilstoši minētajam, paskaidrojam, ka līdz šim paternitātes atzīšanas iesniegums netika pieņemts, ja bērna mātei bija pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības. Šādos gadījumos bērna tēvs vērsās tiesā ar prasības pieteikumu par paternitātes noteikšanu. Vienlaikus informējam, ka šādas situācijas ir bijušas salīdzinoši reti.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta trešā daļa noteic, ka valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs. Pie sabiedrības interesēm pieder arī samērīga privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošana. Valsts pārvalde savā darbībā pastāvīgi pārbauda un uzlabo sabiedrībai sniegto pakalpojumu kvalitāti. Tās pienākums ir vienkāršot un uzlabot procedūras privātpersonas labā.

Administratīvā procesa likuma 8. pantā ietverts tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips, kas noteic, ka iestādei un tiesai, piemērojot tiesību normas, jāizmanto tiesību normu interpretācijas pamatmetodes (gramatisko, sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko metodi), lai sasniegtu taisnīgāko un lietderīgāko rezultātu.

Atbilstoši iepriekš minētajam izvērtējot tiesību normas un judikatūrā paustās atziņas, kā arī primāri ņemot vērā bērna tiesības un intereses, informējam par turpmāko prakses maiņu.

Civillikuma 154. pantā noteikts, ja bērna izcelšanās no tēva nav konstatējama atbilstoši šā likuma 146. panta noteikumiem (paternitātes pieņēmums) vai tiesa atzinusi, ka bērns nav cēlies no viņa mātes vīra, bērna izcelšanās no tēva pamatojas uz paternitātes brīvprātīgu atzīšanu vai tās noteikšanu tiesas ceļā.

Saskaņā ar Civillikuma 155. panta pirmo daļu un Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 35. panta otro daļu, paternitātes atzīšana notiek, ja bērna tēvs un māte personiski iesniedz kopīgu iesniegumu dzimtsarakstu iestādei. Paternitātes atzīšanas iesniegumu var iesniegt viens no vecākiem, ja klāt neesošā tēva vai mātes paraksta īstumu paternitātes atzīšanas iesniegumā apliecinājusi dzimtsarakstu nodaļas amatpersona, zvērināts notārs, bāriņtiesa vai Latvijas Republikas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības konsulārā amatpersona ārvalstīs.

Atbilstoši minētajam paternitātes atzīšanai obligāts priekšnosacījums ir bērna mātes, t.i. sievietes, kas bērnu dzemdējusi, un tēva personīgi iesniegts kopīgs iesniegums dzimtsarakstu iestādei, vai arī dzimtsarakstu iestādei adresēts iesniegums, uz kura notariāli apliecināts iesniedzēju paraksta īstums.

Noteiktos gadījumos attiecīga loma paternitātes atzīšanā var būt arī aizbildnim. Proti, Civillikuma 155. panta trešajā daļā noteikts, ka, ja bērna māte mirusi, kā arī tad, ja nav zināma viņas atrašanās vieta, iesniegumu paternitātes atzīšanai var iesniegt bērna tēvs viens pats. Ja bērns ir nepilngadīgs, šādā gadījumā nepieciešama bērna aizbildņa piekrišana vai arī bāriņtiesas piekrišana, ja bērnam nav nodibināta aizbildnība. Līdz ar to aizbildņa piekrišanai tiek piešķirta zināma loma tādās situācijās, ja bērns ir nepilngadīgs un, ja bērna tēvs iesniegumu paternitātes atzīšanai iesniedz viens pats un bērna māte nav sasniedzama. Vienlaikus likumdevējs nav paredzējis tiesības aizbildnim kopā ar bērna tēvu iesniegt kopīgu iesniegumu paternitātes atzīšanai, tādējādi acīmredzot norādot uz bērna izcelšanās noteikšanas īpaši personisko dabu, kā arī bērna mātes un aizbildņa atšķirīgo lomu šajā jautājumā. Tādējādi aizbildnis nevar iesniegt paternitātes atzīšanas iesniegumu.

Īpaši personiskas tiesības nav nošķiramas no tiesību subjekta, tās izbeidzas ar viņa nāvi. Īpaši personiskās tiesības ir savas paša tiesības, kas ir ļoti cieši saistītas ar tiesīgo personu, ka tikai no tās var pieprasīt vai tikai tā var izpildīt pienākumu, piemēram, stāties laulībā, pieprasīt un sniegt uzturlīdzekļus u.c. Īpaši personiskās tiesības nav īstenojamas ar pārstāvju starpniecību.¹ Uz bērna izcelšanās noteikšanas tiesību personisko dabu norāda Civillikuma Otrās nodaļas "Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi" Pirmajā apakšnodaļā "Bērna izcelšanās noteikšana" ietvertajās tiesību normās lietotie jēdzieni, piemēram, 149. panta septītā daļa, 151. pants, 156. panta sestā daļa. Tādējādi secināms, ka bērna izcelšanās noteikšana ir īpaši personiskas vecāka tiesības.

Pārtraucot vai atņemot vecākam aizgādības tiesības, netiek pārtrauktas tās vecāka tiesības, kas ir ārpus tām. Piemēram, saskarsmes tiesības un pienākums² vecākam saglabājas arī tad, ja bērns ir šķirts no vecāka. Tāpat norādām, ka judikatūrā ir atzīts, ka jautājumi, kas tiek risināti bērna izcelšanās noteikšanas ietvaros, nošķirami no vecāku aizgādības jautājumiem, un tiesības noteikt bērna izcelšanos, tostarp veikt paternitātes atzīšanu, neietilpst aizgādības tiesībās. Rezumējot iepriekš minēto, bērna mātei, kurai ir atņemtas vai pārtrauktas aizgādības tiesības, saglabājas tiesības kopā ar bērna tēvu iesniegt kopīgu iesniegumu paternitātes atzīšanai.

¹ Sal. Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas lietā Nr. 2017-33-03 "Par Ministru kabineta 2013. gada 5. novembra noteikumu Nr. 1268 "Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi" 3.¹ un 15. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam," 8. un 9. punkts. Pieejamas: <https://www.vestnesis.lv/op/2018/246.31>

² Civillikuma 181. panta otrā daļa.

Līdz ar to Ķekavas novada bāriņtiesas vēstulē minētajā situācijā paternitātes atzīšanas iesniegumu dzimtsarakstu nodaļā kopīgi var iesniegt bērna māte ar bērna tēvu.

Attiecībā uz aizbildni, ņemot vērā iepriekš minēto, saglabājas esošā prakse, proti, paternitātes atzīšanas iesniegumu var iesniegt bērna tēvs viens pats ar aizbildņa piekrišanu tikai situācijās, ja nepilngadīgā bērna māte mirusi vai nav zināma viņas atrašanās vieta. Citos gadījumos aizbildnis ar bērna tēvu paternitātes atzīšanas iesniegumu iesniegt nevar, šādās situācijās paternitāte nosakāma tiesas ceļā.

Vienlaikus darām Jums zināmu, ka metodiskās vadības un uzraudzības ietvaros informēsim visas dzimtsarakstu nodaļas par normatīvā regulējuma piemērošanas prakses maiņu, kas ievērojama turpmākajā darbā.

Direktore

S. Saukuma-Laimere